

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 105

מסכת קידושין כ' - כ"ו

בס"ד, ה' סיון תשס"א

השבוע בגליון

■ הנחת תפילין על יד משותקת	■ רופא שהתרשל ועקר שן בריאה	■ הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן
■ ההבדל בין יד מיובשת ליד משותקת	■ חסינות לרופאים	■ שימוש בכהן, באלו אופנים?
■ האם חובה לרשום מכירת דירה בטאבו?	■ תרופה שגרמה להרס בריאותו של חולה	■ מדוע שתק רבינו תם?
■ מכירת קרקע לנכרי		■ עגל חסר עין

דף כא/ב ויעשה בעל מום

דבר העורך

עז מאה ועשרים

תושביה היהודים של ירושלים, עמדו לסיים את הכנותיהם לקראת שבת מלכתא. ממרחק, נראה קצהו העליון של כדור אש אדום, עומד לטבול ולהעלם במימי הים, כאילו רוצה גם הוא לטהר את גופו לקראת השבת הקדושה.

אותה שעה, עושה הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל את דרכו בין בתי היהודים. הרחובות מלאים היו ביהודים חבושים בשטריימלך וביילי ירושלים שנחפזו להקדים שלום לרשב"ה הנערץ. בין קהל העוברים ושבים, חולף גם חכם ספרדי חבוש בתרבוש גבוה ובגלימה לבנה, ורבי יוסף חיים מברך את כולם בברכת שבת שלום נעימה ולבבית.

בני ירושלים כולם, אהובים הם עד למאד על רבם. כאן, בעיר הקודש והמקדש, סמוך לשריד בית מקדשנו, מפכים להם חיים יהודיים בחניניות שאין דומה לה. "אני אפשר שלא לאהוב אותם" שח הגאון למלווהו.

מפעם לפעם, עוצר הרב את הילוכו, נכנס לחצר כל שהיא, שוהה דקות מספר וממשיך בדרכו. הנה, דופק הרב בעדינות על דלתו הפתוחה למחצה של חדרו של זליג, המקדם את הגאון בקריאות צהלה רמות.

"יישב נא כבודו, יישוב", עולץ זליג ומכוון את הרב ואת מלווהו לעבר ספסל שבור ומאובק. "אתמול, ישב כאן ראש העיר, היום יושב כאן ראש הרבנים", מחייך זליג וחושף פה נטול שיניים. שנים ארוכות שוהה זליג בירושלים. נפש אומללה. איש אינו יודע מאין בא זליג, ואימתי בדיוק עלה לירושלים. אך כולם ידעו, זליג דאג ליידיע בזאת את כולם, כי הוא הוא מלך אוסטריה בכבודו ובעצמו, וגלות קטנה שנכפתה עליו מסיבות שאין הוא יכול לומר, עומדת להסתיים, ותכף ומיד עומד הוא לשוב לתפארתו. משנוכח הרב כי דעתו של זליג נחה

המשך בעמוד הבא

הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן

כאשר עבד עברי מבקש להמשיך לעבוד את אדונו גם לאחר שש השנים שנקצבו בתורה לעבדותו, על אדונו לרצוץ את אוזנו במרצע, ובכך, נכנסת לתוקף תקופת עבדותו הנוספת של העבד. בסוגייתנו מבואר, כי לולא דרשה מיוחדת של פסוק בתורה, ניתן היה לרצוץ גם את אוזנו של עבד שהוא כהן, ואף שרציעת אוזנו גורמת לו מום הפוסל אותו מעבודה בבית המקדש.

לפני כמאה וחמישים שנה נולד לכהן תינוק בעל שש אצבעות. האצבע השישית שצמחה על האגודל נראתה כאצבע רגילה, וכמבואר בגמרא (בכורות מה/ב), במקרה זה אין התינוק נחשב כבעל מום, וכשר הוא לעבודת בית המקדש לכשיגדל.

ביום מן הימים הגיע לעירו של התינוק רופא, שהתמחה בהסרת מומים וגידולים. הרופא בדק את אצבעו הנוספת של התינוק, וטען כי הוא מסוגל להסירה ממקומה לצמיתות. אולם, האב, שהיה יהודי ירא שמים חשש, שמא אסור לעשות כן, שהרי כהן שנחסר אבר מגופו, נחשב כבעל מום, ויש לדעת האם רשאי האב להורות לרופא שיעשה את בנו לבעל מום.

השואל שהפנה את השאלה אל בעל ה"שואל ומשיב", העלה בדבריו, כי לכאורה אין כל איסור לעשות כהן לבעל מום, שהרי מפורש בגמרתנו, כי לולא דרשתה המיוחדת של התורה, רשאי היה אדונו של העבד הכהן לרצוץ את אוזנו, למרות שברציעה זו הוא גורם לעבד להיות בעל מום. אולם, בעל ה"שואל ומשיב" (מהדורה

א' ח"ג סי' ט"ז) דחה ראייה זו מדברי רש"י בסוגייתנו (ד"ה "ויעשה בעל מום"), הכותב "והלא רציעה מצווה היא". כלומר: רק משום שמצווה על האדון לרצוץ את אוזן העבד, רשאי הוא לעשותו בעל מום, אולם, כאשר אין זו מצווה, אסור לעשות כן.

עם כל זאת, הכריע בעל ה"שואל ומשיב", כי האב רשאי להורות לרופא להסיר את האצבע הנוספת. שכן, מאחר שבעונותינו הרבים אין בית המקדש קיים והכהנים אינם יכולים לעבוד בעבודת הקודש, שוב אין איסור להטיל מום בכהן, כיון שהכהנים לא נכנסו מעולם לקדושתם באופן מעשי, ואין הטלת מום בכהן נחשבת כהורדתו מקדושתו. כהוכחה לדבריו הוא מציין, כי הרא"ש והרמב"ן כלל אינם מזכירים את הלכות מומי הכהנים, הרי לנו שעניין זה אינו שייך בימינו.

דף כא/ב אין עבד עברי כהן נרצע

שימוש בכהן, באלו אופנים?

מעשה בתלמידו של רבינו תם, ששימשו במסירות ויצק מים על ידיו. אותו תלמיד - כהן היה, ואחד מן התלמידים שישב לפני רבינו תם שאלו, כיצד הוא משתמש בכהן, הרי מבואר בירושלמי (ברכות פרק ח' הלכה ה'), שאסור לישראל להשתמש בכהן עקב קדושתו. ה"מרדכי" (גיטין סי' תס"א) המביא מעשה זה, מספר כי לאחר משא ומתן הלכתי השיב רבינו פטר שנכח במקום, כי הכהן רשאי למחול על כבודו ולשמש את ישראל. רבינו פטר הביא **ראיה לדבריו מדברי סוגייתנו**, בה מבואר, כי גם כהן נמכר, על ידי עצמו או על ידי בית דין, לעבד עברי על גניבתו. ולמרות שכעבד עליו לשמש את אדונו ולשרתו, מכל מקום, מותר למוכרו לעבד, מאחר שהמכירה נעשית לטובתו, כדי שיוכל להחזיר את גניבתו (עי' ט"ז או"ח סי' קכ"ח סי' מ"ד אות ל"ט). הרי לנו, שכאשר השימוש בכהן מועיל

המשך בעמוד הבא

גליון זה מוקדש לעילוי נשמת

מרת **מרים** ע"ה ב"ר מנחם הלוי **אפלבוים** ז"ל

נלבית ע"י סיון תשנ"ט

הר"ר **זאב** ב"ר ישראל מנחם **אפלבוים** ז"ל

נלבית ע"י סיון תשנ"ז

ת.נ.צ.ב.ה

הונצחו ע"י ידידינו: משפחות אפלבוים, גולדברגר, קרפל ומשפ' דלפן - מונטריאול, קנדה

המשך מעמוד קודם

עליו, יצא את הבית והמשיך בסירו. מנהג קדוש ואציל אימץ לעצמו רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל. בכל ערב שבת, עם דמדומי שקיעה, היה הגאון מסובב על פתחי האומללים שנידונו לכבשן של ייסורים בעולם הזה, ומביא מזור וצרי לנפשות המיוסרות. **בילא האלמנה.** כל השבוע מחכה בילא לביקורו של הרב בביתה. בכל יום חמישי אופה בילא תבנית עוגיות. חצי מהן צוררת היא בשקיק ומביאה אותן לבית החולים למשוגעים, שם שוהה בתה היחידה. את המחצית השניה, מסדרת בילא בטוב טעם על צלוחית פח עטויה במפת משי ומניחה אותה על השולחן שבחצר הבית לכבוד הגאון. "אם היה אפשר לאכול אותן עכשיו, אה, ריח טוב ומיוחד נודף מהם", היה הרב אומר ופונה לעבר הכתובת הבאה.

"יוסליה דער דרשן", כך כונה המסכן. מאות הרצאות ודרשות שנשא יוסליה בחצר בית הכנסת, הקנו לו את תארו. גם עליו לא פסח רבי יוסף חיים זוננפלד. "השבוע, אדרוש על מידת הבטחון" היה יוסליה מרצין את פניו ושואל לדעתו של רבי יוסף חיים שהסכים עם כל מילה של יוסליה.

"גוט שאבעס רבצ'ען". הסיור היה מסתיים תדיר במרתף טחוב וישן. בתוכו התגוררה אשה באה בימים, שהעידו עליה כי עברה את גיל המאה זה מכבר. זה עשרות שנים שהיא מתגוררת בירושלים. מאז נפטר בעלה, נטשה את רכושיה ומשפחתה שבגולה ועלתה להעביר את שארית חייה בירושלים עיר הקודש. עשרים שנה ויותר המתינה לה חלקת הקבר שרכשה מספר שנים לאחר שעלתה לירושלים. אך היא, הינדא, נתפסה בפתיל החיים והניחה לחלקת הקבר להעלות אבק.

כעת, בזקנותה המופלגת, כבר היתה הינדא בעלת יסורים קשים. כל גופה כאב ודאב ולמעשה, לולא גנות ירושלים החסודות שגמלו עמה חסד, לא היתה הינדא זוכה לקבל את פני שבת המלכא כיאה וכיאות.

בערב שבת זה, כבכל ערב שבת, המתינה הינדא לרבי יוסף חיים שיבוא שיאחל לה בלבביות "גוט שאבעס רבצ'ען". הרב פסע במלוא הדרו פנימה אל המרתף, וכשמילים חמות יוצאות מפיו, פנה אל עבר הדלת.

"רבי", פנתה הינדא במפתיע. **"ברכני, אנה, רבי, ברכני"**. דמותו ההדורה של רבי יוסף חיים סבה לאחוריה והגאון שב ופסע אל המרתף, עצם עיניו ובידו את הינדא בחוס. "רבונו של עולם. יהי רצון מלפניך, שכל בניה, נכדיה, ניניה ובני ניניה של הינדא, ילכו בדרך התורה והמצוות".

הינדא לא היתה מרוצה. "רבי, הלוואי ויהי כדברך, אבל מה איתי, מדוע אין הרב מברך גם אותי?" "ודאי, ודאי", נענה רבי יוסף חיים במאור פנים, ופנה ואמר: "יהי רצון מלפני רופא כל בשר, שהינדא לא תסבול חלילה מכל צער ומכאוב שהם".

מלווהו של הרב החל להציץ חפזות בשעון שניצב על השידה, אך הינדא

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

ומטיב עמו, אין איסור לעשות כן. כך גם פסק הרמ"א (שם סעי' מ"ה), כי כהן שמחל על כבודו, רשאי הישראל להשתמש בו.

מדוע שתק רבינו תם? בעל ה"טורי זהב" (שם) מבאר את תשובתו של רבינו פטר ואומר, כי כשם שהתורה מצווה את האדם "למען ינוח שורך וחמורך" בשבת, אולם, ברור לכל בר דעת, כי אין למנוע מהבהמה ללעוס עשב בשבת משום שכך הוא דרך מנוחתה, כך, האיסור להשתמש בכהן, אינו אלא כאשר אין לכהן תועלת מכך, אולם, תלמידו של רבינו תם ודאי שאב הנאה מרובה מן הזכות הגדולה שנפלה בחלקו לשמש את רבו הגדול, ועל כן רשאי היה רבינו תם להשתמש בו. מעניין לציין, את המשך דברי ה"ט", המבאר כי רבינו תם עצמו לא השיב לתלמידו תשובה זו משום ענותו, שכן, רבינו תם לא רצה לומר לתלמידו, כי ניתן לשרת אותו משום שהוא תלמיד חכם.

לעומת דעתו של ה"ט", כי ניתן להשתמש בכהן דווקא כאשר נגרמת לו הנאה מכך, סובר ה"מגן אברהם" (סי' ע"ה וע"י באה"ט אות פ"ג), כי רצונו של הכהן זהו כבודו, וזכאי הוא לשרת כל אדם, גם אם לא נגרמת לו טובת הנאה מכך.

להלכה, כתב ה"משנה ברורה" (סי' קכ"ח סי' קע"ה), כי יש להקפיד שלא לבקש מכהן סיוע בחינם לעשיית מלאכות בזויות. כמו כן, גם לגבי שימוש בכהן לצורך מלאכות שאינן בזויות, מלכתחילה יש להחמיר כדעת ה"ט". אמנם, לגבי כבוד הכהן, רשאי הוא למחול עליו, כגון, שלא לכבדו בנטילת ידים לפני כולם וכדומה.

דף כד/ב א"ר ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה

עגל חסר עין

מבואר בסוגייתנו, כי עבד כנעני יוצא לחירות כאשר אדוניו מטיל מום באחד מעשרים וארבעה ראשי אבריו. רב ששת מבאר, כי גם אם אדוניו של עבד סומא עקר את עינו, יוצא הוא לחירות, למרות שחוש ראייתו היה פגום בלאו הכי, מאחר, שהחסרת העין, שהיא אבר, מוציאתו לחרות.

כמצווה בתורתנו, עגל בכור, דינו לעלות לקרבן. אולם, בימינו, שאין ניתן להקריבו, על בעליו להשהותו עד שיפול בו מום שפוסלו לקרבן, ואז ניתן לאוכלו ("שולחן ערוך" יו"ד סי' ש"ו סעי' ה'). מעשה בפרה מבכירה שהמליטה עגל, ובעליו היהודי שלא עמד בפיתוי, סימא את עינו מתוך מחשבה שבכך הוא פוסלו מהקרבה על גבי המזבח וממילא, הוא יהיה רשאי לשחוט את העגל וליהנות מבשרו. אולם, החכם שהוזמן לבדוק האם אכן נפסל העגל, קבע, כי למרות מומו, עדיין מצווה בעליו להותירו כמות שהוא עד שיפול בו מום נוסף מעצמו, שכן, קנסו חכמים, את המטיל מום בבהמתו במזיד, שלא יאכלנה עד שיוטל בה מום אחר מאליו, משום שעבר על איסור תורה להטיל מום בקדשים.

לאחר זמן מה הזדמן ערבי שכן לביתו של היהודי, וכאשר הוא הבחין בעינו העוורות והפצועות של העגל הרך, הוא עקרו ממקומו כדי שיגלידו פצעיו במהרה. עתה, היה על החכם להכריע, האם עקירת עין נטולת כושר ראייה נחשבת כהטלת מום, או שמא, מאחר שהעין לא שימשה למאומה, אין חסרונה נחשב כהטלת מום. בעל ה"תורה לשמה" (סי' ש"ט), הכריע, כי עתה העגל מותר באכילה. זאת, על פי דברי רב ששת בסוגייתנו, כי עבד כנעני יוצא לחירות גם כאשר אדוניו עוקר את עינו העיוורת, הרי לנו, כי עקירת אבר נחשבת כהטלת מום, גם כאשר אותו אבר נטול כושר פעולה.

דף כד/ב תנו רבנן הרי שהיה רבו רופא

רופא שהתרשל ועקר שן בריאה

בסוגייתנו נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים, האם עבד כנעני שטופל בשיניו על ידי אדוניו הרופא, ובמהלך הטיפול נפלה או נעקרה אחת משיניו של העבד, יוצא לחירות, ככל עבד כנעני היוצא לחירות אם אדוניו מחסר את אחד מעשרים וארבעה ראשי אבריו. לדעת רבן שמעון בן גמליאל, מאחר שהאדון לא התכוון להזיק לעבדו, אין העבד יוצא לחירות. אולם, לדעת רבנן, וכך נפסק להלכה (שו"ע יו"ד סי' רס"ז סעי' ל"ו), אף שכוונת האדון לטובה, העבד יוצא לחירות.

אחריותו של רופא לשלום המטופל: בעקבות סוגיה זו מתעורר הנידון, האם רופא, שגרם ליפציינט' נזקים במהלך הטיפול, חייב לפצותו. תחילה, יש להדגיש את דברי הרמב"ן ("תורת האדם" עמ' מ"א), הכותב, כי התורה נזקקה לתת רשות לרופא לרפאות (ברכות ס"א), כדי לזרזו לבל יחשש לעסוק במקצו מחמת הטעויות הגורליות העוללות להיגרם במהלך הטיפול הרפואי, אלא עליו למלא את שליחות המצווה שזכה בה. באשר לחובתו של הרופא לפצות את מטופליו שניזוקו על ידו, יש לבדוק כיצד אירע הנזק, כפי שיבואר להלן.

כתבו ה"טור" וה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' של"ו), כי מי שידעויותיו ברפואה אינן מושלמות, אינו רשאי לעסוק ברפואה, ואם הזיק תוך כדי פעילותו, עליו לפצות את המטופל. אולם, אם רופא מוסמך טעה והזיק לחולה, פטור הוא בדיני אדם וחייב בדיני שמים. ועל כן, אף שהחולה אינו רשאי לתבוע פיצוי על הנזק שאירע

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

לו, אם הרופא רוצה לצאת ידי שמים עליו לפצות את החולה.

חסינות לרופאים: בטעם הדבר מבאר הרשב"ץ (תשב"ץ ח"ג סי' פ"ב), שמעיקר הדין, גם חולה שנפגע בשוגג על ידי רופא רשאי לתבוע פיצויים ממנו, שהרי "אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד" (בבא קמא כו/א). אלא, שאם אכן נאפשר לחולים לתבוע את הרופאים על שגגותיהם, עלולים הרופאים להימנע ממתן סיוע רפואי לחולים, מחשש מפני תביעות עתידיות במקרה של טיפול כושל. על כן, משום "תיקון העולם", קיבלו הרופאים חסינות מפני תביעה בבית דין על נזקים ופגיעות שנגרמו בשגגה.

קדיחת שיניים ברשלנות: אמנם, כאשר רופא התרשל בתפקידו ועקב כך נגרם נזק לחולה שטופל על ידו, כגון, רופא שיניים שקדח בשן בריאה לחלוטין, או שעקר אותה מן השורש, במקום לטפל בשן שנוקקה לטיפול, חייב הרופא לפצות את מטופלו, והחולה גם רשאי לתבוע את הרופא בבית דין, משום שלרופאים לא ניתנה חסינות מפני תביעות בגין מקרי רשלנות כה חמורים, שהרי התבוננות קלה של הרופא היתה מונעת טעות חמורה זו. לפיכך, טעות מעין זו מצד הרופא נחשבת כפשעיה שלגביה לא ניתנה חסינות (י"ש בט הלוי" ח"ד סי' קנ"א).

תרופה שגרמה להרס בריאותו של חולה: יש לדון, האם יש להבדיל בין נזק רפואי שנגרם בידיים, כגון, על ידי ניתוח וכדומה, לנזק שנגרם על ידי תרופה. לדעת הרשב"ץ (שם), רופא שאינו עוסק בריפוי פיזי, אלא ברקחת סמים ומשקים שאמורים לרפא, אינו חייב לפצות את מטופלו על נזקים שנגרמו להם כתוצאה מנטילתם. שכן, אם ניקח כדוגמה את רופא שבטעות ידו הוסיפה קמעה במהלך ניתוח ונגרם נזק לחולה, הרי ודאי, שכיום לאחר מעשה הוא מודה כי ראוי היה שהניתוח ייעשה באופן אחר. ועל כן, למרות שהוא פטור מדיני אדם, אם הוא רוצה להיות נקי כלפי בוראו, עליו לפצות את החולה. לעומת זאת, רופא שבדק חולה ולפי מצבו הרפואי הוא התאים לו מרקחת תרופות, שבדיעבד התברר כי היא הזיקה לחולה, טוען כלפי החולה: "גם אם היית בא אלי היום, הייתי נותן לך אותה תרופה בדיוק, כי מצבך הרפואי מחייב נטילת תרופות אלו האמורות לרפא אותך, ואין זו אשמתי שגופך הגיב באופן שלילי לתרופות הללו". ועל כן, פטור הוא גם מדיני שמים.

אמנם, ה"ברכי יוסף" (הובא ב"שבת הלוי" שם), מציין כי לא מצאנו פוסקים נוספים שמחלקים בין סוגי הרופאים, ולדבריו, גם רופא שהזיק על ידי תרופה אינו פטור מדיני שמים. על דבריהם מוסיף הגר"ש וואזנר שליט"א (י"ש בט הלוי" שם) כי בימינו, כאשר בפני הרופאים עומדות אפשרויות רבות ומשוכללות לאיבחון מצב החולה, גם הרשב"ץ יודה, כי יש לבדוק היטב האם רופא שנתן תרופה שאינה מתאימה, פטור ממתן פיצוי למטופלו, שהרי בידיו לבדוק את מצבו הבריאותי.

דף כד/ב הכהן על ידו וצמתה וסופה לחזור

הנחת תפילין על יד משותקת

בסוגייתנו מבואר, כי אדון שהכה את עבדו הכנעני על ידו, וכתוצאה ממכה זו היד חלתה והתייבשה, אין העבד יוצא לחירות אם ניתן לרפאות את ידו ולהשיבה למצב תקין. משמע, איפוא, כי אם ידו המוכה של העבד אינה ברת ריפוי והיא תישאר מיובשת לעולם, נחשב הדבר כאילו נקטעה ידו, והוא יוצא לחרות.

על פי זה כתבו האחרונים (י"ח סד לאברהם" סי' נ"א), כי דינו של אדם שידו השמאלית התייבשה והרופאים קבעו שאין דרך לרפאותה, כדינו של מי שידו השמאלית נקטעה, שנחלקו הפוסקים האם לא יניח תפילין כלל, או שיניח תפילין על יד ימינו בלא ברכה (י"משנה ברורה" סי' כ"ז סק"ו). אמנם, כתב בעל ה"אבני נזר" (או"ח ח"א סי' א'), כי גם כאשר היד התייבשה ואין ניתן לרפאה, יש לבדוק היטב האם אכן היד מיובשת לגמרי עד שהיא נחשבת כמי שכלל אינה מחוברת אל הגוף. בדיקה זו, כתב בעל ה"אבני נזר", יש לעשות על ידי דקירת היד המיובשת. אם בעקבות הדקירה לא יוצא דם, ניתן לקבוע כי היד אכן מיובשת לחלוטין, ואין להניח עליה תפילין. אולם, כל עוד יוצא דם ממקום הדקירה, אין להחשיב את היד כמי שנקטעה מגוף האדם, ויש להניח עליה תפילין (עיי"ש, שהוכיח כן מדברי הרשב"א בסוגייתנו).

ההבדל בין יד משותקת ליד מיובשת: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ("אגרות משה" או"ח ח"א סי' ח'), שנדרש לדון אודות אדם שלקה בידו בשיתוק, פסק, כי יש הבדל יסודי בין יד מיובשת ליד שלקתה בשיתוק, משום שיד יבשה, היא עצמה חולה, וחיותה פוסקת, כפי שמוכח מן העובדה שלאחר דקירתה אין דם יוצא ממנה. אולם, מחלת השיתוק אינה חיסרון באבר המשותק, אלא במוח ובמערכת העצבים שאינם מסוגלים לפקד עליה כראוי, ועקב כך שרירי היד אינם פועלים, אך היד עצמה יש בה חיות כבכל יתר האברים, ועל כן יש להניח עליה תפילין. הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מוסיף ומספר, כי זוכר הוא, שגם אביו זצ"ל, המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

עדיין לא באה על סיפוקה. "רבי, למה ומדוע שלא תברכני באריכות ימים?" הקשתה הקשישה. המלווה כמעט שלא ידע את נפשו. עוד בשבת שעברה הוא הספיק לשנן את דברי המשנה במסכת אבות האומרת "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", והיא, הינדא, בת מאה ושש שנים כך אומרים, השרויה בים של מחלות ומכאובים, מבקשת ברכה מרבה של ירושלים לאריכות ימים... "אל תתפלאו" הסבירה הינדא לפליאתם של הנוכחים. אתם יודעים בוודאי את המדרשים שאומרים, שיש רבבות רבבות מלאכים שנוצרו לתפקיד אחד ומיוחד בלבד, לומר **פעם אחת** "קדוש קדוש קדוש" אמרה הינדא בהתרגשות. והנה, אני זוכה בכל יום שישי, אחר שמנקים את ביתי ומכניס לי כוס תה צלולה, לברך את בורא העולם ולומר "ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם שהכל נהיה בדברך". הינדא פתחה את עיניה העצומות והמשיכה, "האם אין אתם סבורים כי מן הראוי שאבקש ברכה לאריכות ימים? וכי קלה היא בעיניכם? עוד ברכה לבורא העולם? עוד אמירת הללויה לריבונו של עולם? אה? רבי! אנא, ברכני באריכות ימים, שאזכה לברך פעמים נוספות את אבינו מלכנו שבשמים. אנא, רבי, ברכני" התחננה הינדא.

התרגשות רבתי אפפה את רבי יוסף חיים, שעמד בסילודין ובשעה שכוכבי השבת פרסו את חסותם על הישוב הישן, ברך ממעמקי לבו את האשה הצדקנית, כי תזכה שיוגשמו משאלות לבו לטובה.

לקח מופלא ניתן ללמוד מאותה אשה זקנה באה בימים, שהשכיחה להבין את חשיבות הזמן וראתה בכל יום ויום, זכיה ומתנה משמים על האפשרות שניתנה לה לצבור עוד ועוד זכויות ומעשים טובים.

אנו, לומדי הדף היומי, צריכים להודות לקב"ה על הטוב אשר גמלנו, ששם חלקנו מיושבי בית המדרש ועל כך שזוכים אנו בכל יום מחדש להגות בדברי התורה הקדושה, וכך, אומר הקב"ה בישיבה של מעלה "חזו חזו בני חביבי, דמשתכחין בצערה דילהון ועסקין בשמחתא דילי". ויהי רצון שבזכות לימוד התורה, נזכה לגאולה הקרובה במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

הערוך

פנינים

דף כב/א אם אמור יאמר העבד עד שיאמר וישנה

בקשתו של משה רבינו

בסוגייתנו מבואר, כי עבד שחפץ להשאר לעבד בבית אדונו גם לאחר תום שש שנות עבדותו, עליו לומר פעמים את המשפט: "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי".

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
שלקה בשיתוק בשבעת החודשים האחרונים לחייו, הניח תפילין על ידו השמאלית המשותקת.

דף כו/א במקום שכותבין את השטר

האם חובה לרשום מכירת דירה בטאבו?

האם אדם שמכר את דירתו, רשאי לחזור בו מן המכירה כל עוד הקונה לא רשם אותה בלשכת רשם המקרקעין [טאבו] על שמו? בשאלה זו נחלקו הפוסקים, כאשר מקור מחלוקתם הוא מדברי סוגייתנו, כלהלן.

מבואר בסוגייתנו, כי למרות שקרקע נקנית בכסף, במקומות בהם נהוג לכתוב שטר על קניית הקרקע, אף שהקונה נתן למוכר כסף עבור הקרקע, אין היא עוברת לרשותו עד לכתיבת השטר. שכן, אחר שהורגלו לכך שלעיסקת מקרקעין מתלווה שטר המעיד על כך, אין הם גומרים בדעתם על המכירה עד לכתיבתו (רש"י ד"ה "לא קנה"), וכך גם נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סי' ק"צ סעי' ז).

מזה שנים רבות, הונהגו "ספרי אחוזה", או כפי שהם מכונים בימינו "טאבו" [טאבילאציע בלשון השו"תים] לרישום כל עיסקה הקשורה במקרקעין. לכאורה, על פי המבואר בסוגייתנו, כל עוד שמכירת דירה או קרקע לא נרשמה בטאבו, היא לא חלה, כפי שבזמן הגמרא לא חלה המכירה במקומות בהם נהוג לכתוב שטר מכירה, אם כן, הוא הדין בימינו כאשר נוהגים לרשום את העברת הבעלות בטאבו, המוכר והקונה לא גמרו בדעתם לבצע את העסקה, טרם רישומה בטאבו ("דברי מלכאל" ח"ד קמ"ג ועוד רבים). מכח סברה זו, נדרש אחד מגאוני הדור הקודם, להכריע בשאלה הבאה.

מקומו של התנור לא נרשם בטאבו: לפני שנים רבות הלך יהודי לעולמו, ובניו גילו כי שכנו של אביהם בנה את תנור החורף הגדול שלו בקצה חצר ביתו של אביהם. כאשר הם ביקשו ממנו לפרק את התנור ולסלקו משטחם טען השכן כנגדם, כי זה מכבר הוא קנה מאביהם את חלק החצר עליו עומד התנור, מאביהם. הא ראייה, שהוא יושב ומחזיק בקרקע זה מספר שנים ואיש לא ערער על כך.

לעומתו טענו הבנים, כי מאחר שמכירת הקרקע לא נרשמה בטאבו, היא לא חלה מעולם. אולם, הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (שו"ת "אמרי יוסף" ח"ב סי' צ"ה) הכריע, כי במקרה זה ודאי חלה המכירה, שכן, אין לך גמירות דעת גדולה מירידת הקונה לקרקע והשתמשותו בה, ובאופן זה אין צורך בטאבו. [הוא הדין והוא הטעם בכל עסקת מקרקעין, שלאחר כניסת הקונה לנכס שנרכש שוב אין הקונה נזקק לטאבו כדי שהקניין יחול].

אולם, בעל ה"חזון איש" זצ"ל (חו"מ ליקוטים סי' ט"ז), סובר כי די בחתימת הצדדים לעיסקה על חוזה כדי לסיים את המכח. וטעמו, על פי המבואר בראשונים (רשב"א קידושין כו/א), כי דברי גמרתנו שאין קניין חל עד שלא כתבוהו בשטר, אינם מדין תורה, אלא חכמים הם שקבעו, כי הקניין לא יחול משום שהקונה לא גמר בדעתו. לפיכך, דווקא כתיבת אותו שטר שאליו כוונו חכמים, שהוא השטר שמועיל מדין תורה לקנות קרקע, היא המעכבת את הקניין, אולם, אין באפשרות הסדרים שונים שהונהגו על ידי חוקי המדינות, לעכב את חלותו של קניין מן התורה. לדעתו, הסכימו רוב הפוסקים (עי' גם "מנחת יצחק" ח"ו סי' ק"ע, ועיין דעות הפוסקים והרחבת היריעה בספר "מעדני ארץ שביעית" סי' י"ח).

מכירת קרקע לנכרי: לנידון זה, האם הקרקע עוברת לבעלות הקונה מיד עם חתימת השטר גם טרם רישום העיסקה בטאבו, ישנן השלכות רבות הנוגעות גם לדיני איסור והיתר. כגון, כאשר יהודי מוכר קרקע לגוי, עליו לדעת, האם הוא עדיין חייב בהפרשת תרומות ומעשרות גם לאחר חתימת החוזה ביניהם, קודם רישום המכירה בטאבו. לכאורה, הרי הוא פטור מכך, שהרי, לדעת רוב הפוסקים חתימת החוזה היא הקובעת ולא הרישום בטאבו.

אולם, כתב בעל ה"חזון איש" זצ"ל (בי"ק סי' י" ס"ק ט'), כי שונה היא מכירת קרקע לנכרי, מאחר שעל פי חוקי הנכרים אין המכירה תקיפה כל עוד היא לא נרשמה בטאבו. לפיכך, כיון שהנכרי אינו מתחשב כי אם בחוקיו שלו ולא בדיני תורת ישראל, נחשב היהודי כבעל הקרקע כל עוד לא נרשמה הקרקע על שמו של הנכרי וחייב היהודי בהפרשת התרומות והמעשרות.

המשך מעמוד קודם

על פי דברי גמרתנו, ביאר המהרי"ל דיסקין זצ"ל, באופן נפלא את דברי המדרש (דברים רבה פרשת ואתחנן) האומר כי משה רבינו התפלל לרש"י כאשר נמנעה ממנו הכניסה לארץ ישראל, והמשיל על עצמו את דברי העבד העברי ואמר, "כתבת בתורתך ואם אמור יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וגוי ואני אהבתי אותך ואת תורתך ואת בנך". ועל כך השיב לו הקב"ה "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".

אומר המהרי"ל דיסקין (מובא בקוב"ש קידושין אות קל"ב) כי משה רבינו בקי היה בכל התורה, וידע בבירור שבטענה הזו יזכה בדין. ועל כן אמר לו הקב"ה, "אל תוסף דבר אלי", שהרי העבד העברי, בשנותיו את דבריו, נענים לו ועל כן, גם אם משה רבינו היה שונה את דבריו, בהכרח זוכה היה בדין.

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות
dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

נקודות הפצה

לונדון: 020-51997

מנצ'סטר: 0161-275

בלגיה: 0475

לוס אנג'לס: 818-5098880

אצל ידידינו הר"ר שמואל לוינגר

הנידונים ההלכתיים המובאים בעלון, נועדו לעורר את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

לע"נ הר"ר דב ב"ר חיים קליין ז"ל
נלב"ע א' סיון תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

לרפואת ר' אהרון הי"ו בן טובה

לעילוי נשמת

מרת

שושנה רייזל

ברנד ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ו' סיון תשמ"ד
הר"ר

אהרן פייביש ברנד ז"ל

ב"ר שרגא ז"ל נלב"ע ז' טבת תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

אבינו סבינו

הר"ר **מאיר נחום** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ט' סיון תשמ"מ

ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י המשפחה

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד גרינוולד** ז"ל

ב"ר יצחק ומרים גרינוולד הי"ד

נלב"ע כ"ז אייר תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י אשתו וילדיו בא"י

לעילוי נשמת

הר"ר **יעקב אהרן קולמן**

ב"ר אברהם יצחק ז"ל נלב"ע ג' סיון

ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר **דן קולמן** ומשפ' שיחיו-ב"ב